

Ο ΠΕΡΙ ΟΙΔΙΠΟΔΟΣ ΜΥΘΟΣ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ

Γράφων πρὸ ἑπταετίας τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀνά χειρας τόμου δημοσιευομένην πραγματείαν «*Ὁ Ἰούδας εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ*» δὲν ἐσκόπουν νὰ ἐνδιατρίψω καὶ εἰς τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ Ἰούδας ὑπὸ τῆς παραδόσεως προσωμοιώθη. Ἡρκέσθην μόνον νὰ παραθέσω στοιχεῖά τινα τῆς ἀρχαίας περὶ Οἰδίποδος παραδόσεως, σφζόμενα παρὰ σχολιασταῖς ἢ μυθογράφους, τὰ ὅποια ἀνάγονται προφανῶς εἰς παλαιότερον καὶ δὴ δημῶδη τύπον τοῦ περὶ Οἰδίποδος μύθου ¹⁾).

Δυστυχῶς δὲν εἶχον τότε γνῶσιν τῆς μελέτης τοῦ *A. H. Krappe*, *La legende d'Oedipe est-elle un conte bleu?* ²⁾ Ταύτης ἐκτενή περίληψιν ἔλαβον πρὸ τινος ἐκ Παρισίων διὰ τοῦ φίλου κ. Δ. Πετροπούλου, ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν αὐτῇ ἐκτιθέμενα εἶναι ἐν πολλοῖς ἀντίθετα πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ ὑποστηριζομένην ἄποψιν, κρίνω σκόπιμον ν' ἀσχοληθῶ ἐδῶ μὲ τὰς γνώμας τοῦ διαπρεποῦς λαογράφου ἐρευνητοῦ.

Θὰ ἐξετάσω πρῶτον τ' ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐπὶ μέρους θέματα καὶ κατόπιν τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως περὶ τοῦ ἀρχαίου μύθου.

Τὰς μεσαιωνικὰς διηγήσεις, τὰς συνημμένας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰούδα, ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὡς λόγια κατασκευάσματα, παραχθέντα κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἀρχαίου περὶ Οἰδίποδος μύθου· δάνεια δὲ «σχετικῶς πρόσφατα, μεσαιωνικά, ἐκ τοῦ Βυζαντίου εἰλημμένα», εἶναι αἱ πολυάριθμοι σλαβικαὶ διηγήσεις περὶ Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης κτλ. Ἄλλ' ἢ περὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Α', ὡς καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀλβίνου, διήγησις, ὅπου τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνοσίου γάμου ἐμφανίζεται δις καὶ κανεὶς δὲν γίνεται λόγος περὶ προφητείας, περὶ σφιγγὸς καὶ αὐτοκτονίας τοῦ ἁμαρτήσαντος «ἔχει, λέγει, τόσον ὀλίγα τὰ κοινὰ μὲ τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις μὴδὲ νὰ εἴπη μετὰ τοῦ *E. Littré* ³⁾ ὅτι εἶναι καὶ ὡχρὰ αὐτοῦ ἀνταύγεια (*un pâle reflet*)» (σελ. 14).

¹⁾ Βλ. ἀνωτέρω σ. 19.

²⁾ *Neuphilologische Mitteilungen*, Helsinki τ. 34, 1933, σ. 11-22.

³⁾ *E. Littré*, *Histoire de la langue française*, Paris 1863 II 172.

Περὶ τῶν διηγήσεων ὅμως, αἱ ὁποῖαι φέρονται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὑπὸ μορφὴν καθ' αὐτὸ παραμυθίων καὶ εἶναι πρὸ πολλοῦ γνωσταὶ ἐκ τῆς παρὰ L. Constans ἀναγραφῆς των ¹⁾, ὁ Ktarrpe δὲν κάμνει ἴδιον λόγον, ὑπολαμβάνων καὶ αὐτάς, ὡς καὶ τὰς περὶ Ἰουδα καὶ Ἀνδρέου Κρήτης διηγήσεις, ὡς λόγια ἢ ἡμι-λόγια κατασκευάσματα, ἐκ τοῦ ἀρχαίου μύθου παραχθέντα.

Εἰς τὰ παραμύθια, τῶν ὁποίων περιήλθην ἔδωκα ἀνωτέρω, σελ. 19 κέ. πρέπει νὰ προστεθῇ ἓν οὐκρανικόν, ἀναδημοσιευθὲν ὑπὸ J. Frazer²⁾, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ὅλην του πλοκὴν ὁμοιάζει μὲ τὸ φιλλανδικόν, ἀλλ' ἔχει προφανῶς ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ρωσικῆς περὶ Ἀνδρέου Κρήτης διηγήσεως εἰς κύρια αὐτοῦ στοιχεῖα³⁾.

Ὅμοιως προσθετέα δύο ρουμανικὰ καὶ τέσσαρα οὐγγρικὰ παραμύθια, τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ρουμανικῶν ⁴⁾ καὶ οὐγγρικῶν ⁵⁾ παραμυθίων ὑπὸ τὸν τύπον «Οἰδίπους». Καὶ διὰ μὲν τὰ ρουμανικὰ παρέχεται ἡ

¹⁾ L. Constans, La legende d'Oedipe, Paris 1881 σ. 104 - 111.

²⁾ J. Frazer, Apollodorus, The Library (The Loeb class. Libr.), London 1921 τ. II σελ. 372 κ.έ.

³⁾ Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι: Τὸ ἐπεισόδιον, τὸ σχετικόν μὲ τὴν πατροκτονίαν (εἴσοδος τοῦ πατρὸς ἐν ὥρᾳ νυκτὸς εἰς τὸν κῆπον πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐπαγρυπνήσεως τοῦ φύλακος καὶ φόνος αὐτοῦ ἐξ ἀγνοίας), ἀναγνώρισις ἐκ τῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ οὐλῶν, ὁ μετὰ μακρὰν μετάνοιαν γενόμενος ἐξιλασμός τῶν ἀμαρτημάτων τοῦ ἥρωος κλπ. - Χάριν μεζζονος σαφηνείας παραθέτω ἔδῳ περιήλθην τῆς ρωσικῆς διηγήσεως, τῆς συνημμένης μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου, ἀρχιεπισκόπου Κρήτης (Ζ' αἰ.): "Ένας ἔμπορος ἐκ Κρήτης ἤκουσε μίαν ἡμέραν τὴν ὁμιλίαν δύο περιστερῶν, αἱ ὁποῖαι τοῦ προείπον τὴν γέννησιν ἑνὸς υἱοῦ, ὀνόματι Ἀνδρέου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐφόνευε τὸν πατέρα του, θὰ ἐνυμφεῦετο τὴν μητέρα του καὶ θὰ ἐβίαζε τριακοσίας καλογραιάς. Ὁ ἔμπορος διέταξε νὰ σκοτώσουν τὸ παιδίον. Ἀλλ' ἡ μητέρα ἔβαλε νὰ τὸ βαπτίσουν καὶ νὰ τὸ ὀνομάσουν Ἀνδρέαν, νὰ τοῦ δώσουν μερικὲς μαχαιριὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ νὰ τὸ δέσουν ἐπάνω σὲ μιὰ σανίδα καὶ νὰ τὸ ρίψουν ἔτσι εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ σανίδα περισυνελέγη ἀπὸ μίαν καλογραῖαν, ἡ ὁποία ἔδωκε τὸ παιδί εἰς τὴν ἡγουμένην τῆς. Ἐταὶ ὁ Ἀνδρέας ἀνετράφη μέσα εἰς τὸ μοναστήρι. Σὺν ἔγινεν ἄντρας, διέφθειρε τὰς τριακοσίας καλογραιάς, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἡγουμένης, ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν μονὴν καὶ εἰσηλθὲν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἰδίου τοῦ πατρὸς, ὁ ὁποῖος τὸν ὤρισε νὰ φυλάττῃ τὸ ἄμπέλι του. Διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸν καινούργιον ὑπηρέτην του, ὁ πατέρας του ἐμβῆκε νύκτα εἰς τὸ ἄμπέλι, ἐξελήφθη ὡς κλέπτης καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του. Ἀφοῦ ὠμολόγησεν εἰς τὴν κυρίαν του ὅτι συνέβη, αὐτὴ τὸν ἐξέλεξε διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ συζύγου τῆς. Ἡ οὐλή, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὴν κοιλίαν, ἀπεκάλυψε τὴν ταυτότητά του. Καταληφθεὶς ἀπὸ φρίκην, ἔφυγε καὶ ἔλαβε τὴν συγχώρησιν μετὰ μακρὰν μετάνοιαν, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ πάπα Γρηγορίου. Τέλος διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶχεν ἐπιβάλει τὴν μετάνοιαν.

⁴⁾ A. Schullerus, Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten (FFC 78) Helsinki 1928 ἀριθ. 931.

⁵⁾ Hans Honti, Verzeichnis der publizierten ungarischen Volksmärchen (FFC 81) Helsinki 1928 ἀρ. 931.

ἐνδειξεις: «Ὁ ἐκτεθείς υἱὸς νυμφεύεται τὴν χηρεύσασαν μητέρα» διὰ δύο δὲ ἐκ τῶν οὐγγρικῶν: «τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ τύπου εἶναι πολὺ ἐξησθημένα». Τὰς συλλογὰς ὁμως, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι τὰ παραμύθια αὐτὰ δημοσιευμένα, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἴδω¹⁾.

Εἰς τὰ ἑλληνικὰ παραμύθια τοῦ τύπου τούτου ἀνήκει καὶ μία παραλλαγή, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ὀρεινῆς Ἡπείρου, ἀλλ' εἶναι εἰς κουτσοβλαχικὴν γλῶσσαν καταγεγραμμένη²⁾. Τὴν παραθέτω ἐδῶ κατὰ πιστὴν μετάφρασιν, γενομένην ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μου ἐν τῷ Ἐργοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου:

Ὁ Ποταμίτης

«Ἦταν μιὰ φορὰ καὶ δὲν ἦταν.

Μιὰ φορὰ στὸν παλιὸ καιρὸ, θὰ ἴναι ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε, ζοῦσε στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου ἓνας χριστιανὸς μὲ τὴ γυναῖκα του. Εἶχαν ἐννιά παιδιά. Μετὰ τὸ ἕνατο παιδί ἡ γυναῖκα ἔμεινε πάλιν ἔγκυος καὶ ἐπλησίαζαν οἱ μέρες νὰ γεννηθῇ.

Σὰν γέννησεν ἡ γυναῖκα, τὴν τρίτη βραδιὰ ἤρθαν οἱ Μοῖρες, γιὰ νὰ μοιράζονον τὸ παιδί.

Ἡ γυναῖκα, ἐπειδὴ εἶχε πολλὰ παιδιά, αὐτὸ δὲν τὸ περιέμενε μὲ καλὴ καρδιά. Ἔτσι τὴν τρίτη βραδιὰ οὔτε τοῦρτα, οὔτε φαί, οὔτε κρασί, οὔτε τραπέζι ἔβαλε.

Αὐτὲς ἅμα ἤρθαν καὶ εὐρῆκαν ἄστροπο τραπέζι, θύμωσαν πολὺ καὶ ἄρχισαν νὰ γράφουν γιὰ τὸ μικρὸ μιὰ ζωὴ γεμάτη δυστυχίες: Νὰ πεθάνῃ ὁ πατέρας του, νὰ πεθάνουν τὰ ἐννιά τ' ἀδέρφια του, νὰ μείνῃ μονάχο καὶ ἄρφανὸ ὅλο δυστυχία, καὶ ὅταν θὰ ἴρθῃ ἡ ὥρα γιὰ νὰ παντρευτῇ, νὰ πάρῃ γυναῖκα τὴ μάνα του!

Ἡ δυστυχισμένη μάνα, σὰν ἄκουσε τί ἔγραψαν οἱ Μοῖρες, ἄρχισε νὰ τρέμῃ πάνω της τὸ πουκάμισό της καὶ δὲν τῆς κόλλησεν ὕπνος ὡς τὰ ξημερώματα.

¹⁾ Ἰσπανικὴν παραλλαγὴν τοῦ παραμυθίου περιέλαβεν ὁ *Ralph S. Boggs* ἐν *Index of Spanish Folktales* (FFC 90) Helsinki 1930 ἀριθ. 931* Α: Ἐλάφι ἐρωτᾷ τὸν κυνηγὸν «Γιατί μὲ κυνηγᾷς, φρονιά τῶν γονιῶν σου;». Ὁ κυνηγὸς ἐκ φόβου φεύγει ἀπὸ τὸν τόπον του καὶ παντρεύεται σὲ μιὰ μακρινὴν πολιτείαν. Οἱ γονεῖς του τὸν ἀναζητοῦν καὶ φθάνουν στὸ σπίτι του, καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς λείπει εἰς τὸ κυνήγι. Ἡ γυναῖκα του τοὺς βάζει νὰ κοιμηθοῦν στὸ κρεββάτι της. Τὸ πρωτὶ, πρὶν ἀκόμα ξημερώσῃ, ὁ ἄντρας της γυρίζει, ἐνῶ ἡ γυναῖκα του εἶναι εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ βλέποντας δύο ξένους στὸ κρεββάτι της τοὺς σκοτῶνει. Ἡ γυναῖκα ἐπιστρέφει καὶ λέγει, ὅτι οἱ γονεῖς του εἶναι στὸ κρεββάτι της. Πέφτει νεκρός.

²⁾ *Pericle Papahagi*, *Basme Aromâne*, București, 1905, σ. 360 κέ. ἀρ. 110. Ὁ Schulerus τὸ παραμῦθι αὐτό, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κουτσοβλαχικὰ παραμύθια, περιέλαβεν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ρουμανικῶν παραμυθίων, ἐνῶ πλὴν τῆς γλωσσικῆς οὐδεμία ἄλλη σχέσις ὑφίσταται μεταξὺ Κουτσοβλάχων καὶ Ρουμάνων. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Κουτσοβλάχων βλ. Ἄντ. Κεραμόπουλλον, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι*; 1939 καὶ Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βόρειοι γείτονες 1945. σ. 185 - 197.

Συλλογίστηκε, συλλογίστηκε τί νά κάνη! Στό τέλος ἀποφάσισε νά γλυτώση ἀπ' αὐτό τὸ κακό.

Σηκώθηκε, πήρε τὸ παιδί καὶ πήγε κάτω στήν ἀκροποταμιὰ νά τὸ πνίξη. Μὰ ἡ καημένη μάννα, σὰν μάννα ποὺ ἦταν, τὸ πονοῦσε καὶ δὲν ἀποφάσισε νά τὸ ρίξη στοὺ ποτάμι. Τὸ ἄφησε στὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ κ' ἔφυγε.

Ἄμα ἔφυγε ἡ δυστυχισμένη μάννα, νά καὶ περνᾷ ἀπὸ κεῖ ἕνας ἄνθρωπος. Αὐτὸς σὰν τ' ἄκουσε νά κλαίη, τὸ παίρνει καὶ τὸ πάει σπίτι του.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἀπ' ἄλλο μέρος κ' ἐπειδὴ τὸ παιδί τὸ βρῆκε στοὺ ποτάμι τ' ὠνόμασε Ποταμίτη¹⁾.

Στὸ σπίτι τ' ἀνθρώπου αὐτοῦ τὸ παιδί ἐμεγάλωνε μέρα μὲ τὴ μέρα, ὥσπου ἔγινε πολὺ δυνατὸ. Σὰν ἔπηξε τὸ μυαλό του στοὺ κεφάλι μιὰ μέρα ρώτησε τὸν πατέρα του καὶ τοῦ λέει:

— Δὲν μοῦ λές, γιατί μὲ φωνάζετε Ποταμίτη;

Ὁ πατέρας του στήν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νά τοῦ πῆ, μὰ ὕστερα, ἐπειδὴ τοῦ φορτώθηκε πολὺ «νά μοῦ πῆς, νά μοῦ πῆς», τοῦ τὰ εἶπε ὅλα, πὼς δηλ. τὸν βρῆκε παιδάκι πεταμένο στοὺ ποτάμι.

Καταστενοχωρήθηκε τὸ παιδί, σὰν ἄκουσε πὼς εἶναι τὰ πράγματα, καὶ δὲν εἶχε τί ἄλλο νά κάμη. Σηκώνεται, βάνει ἕνα κομμάτι ψωμί στοὺ ντουρβά του καὶ κίνησε νά πάη νά βρῆ τοὺς γονεῖς του.

Φτάνει στοὺ χωριὸ τοῦ πατέρα του, μὰ, ἀπὸ τὴν κούνια παρμένος, δὲν ἤξερε τὴ γενιά του. Πάει σὲ μιὰ γριὰ γυναικίκα. Ἡ γριὰ δὲν εἶχε παιδί. Τὸν ρωτᾷ ἀπὸ δῶ, τὸν ρωτᾷ ἀπ' ἐκεῖ, μαθαίνει πὼς δὲν ἔχει γονιούς· ὕστερα δίνει ἀπὸ τὴ μιὰ, δίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ νά τὸν κάμη παιδί της καὶ νά τὸν παντρέψη μὲ μιὰ ὁμορφὴ χήρα. Τοῦ λέει ἡ γριὰ πὼς ἡ χήρα αὐτὴ εἶναι πλούσια, πὼς εἶχε ἔννια παιδιά καὶ τῆς πέθαναν τὰ ἔρρημα κ' ὕστερα πὼς τῆς πέθανε κι ὁ ἄντρας της κ' ἔμεινε μοναχὴ ἢ δύστυχη. Ἀκόμη τοῦ λέει, πὼς ποδάρι ἀνθρώπου δὲν μπαίνει στοὺ σπίτι της, κι ἂν θέλῃ, μπορεῖ νά τὴν πάρῃ γυναικίκα.

Πές, πές ἡ γερόντισσα τοῦ γύρισε τὰ μυαλά καὶ τὸ παλληκάρι παντρεύτηκε τὴ χήρα.

Πέρασαν χρόνια πολλὰ κ' ἡ δύστυχη ἢ χήρα ποὺ τὸ εἶχε γεννήσει, εἶχε ξεχάσει τὸ γράψιμο τῶν Μοιρῶν. Μὰ σὰν παντρεύτηκε ρωτᾷ τὸ παλληκάρι ποιοὶ εἶναι οἱ γονιοὶ του. Κι ὁ Ποταμίτης κάθεται καὶ τῆς τὰ λέει ὅλα ὅσα ἤξερε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν μεγάλωσε, πὼς τώρα καὶ τόσα χρόνια βρέθηκε στοὺ ποτάμι, πὼς τὸν πήρε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν μεγάλωσε καὶ πὼς, ὅταν ἔπηξε τὸ μυαλό του, θέλησε νά μάθῃ γιατί τοῦ ἔδωσαν τέτοιο ὄνομα κι ὅλα ὅσα ἤξερε.

¹⁾ Κατὰ λέξιν «Παῖδι ἀπ' τὸ ποτάμι».

‘*Ἡ δύστυχη γυναῖκα, ὅσο μιλοῦσε κ’ ἔλεγεν ὁ Ποταμίτης, ἄλλο τόσο αὐτὴ κινεῖτο καὶ πάγωνε τὸ αἷμα μέσα σὲ φλέβες τῆς. Στὸ τέλος, σὰν τέλειωσε τὸ παιδί τὰ λόγια του, τῆς ἤρθε πολὺ ἄσχημα κ’ ἔπεσε κάτω φωνάζοντας: Σὺ εἶσαι τὸ παιδί μου.*

Κ’ ἔτσι ὅ,τι οἱ Μοῖρες εἶπαν ἔγινε».

Τὸ παραμῦθι αὐτό, ἑλληνικώτατον εἰς τὰ μυθολογικά του στοιχεῖα, ἔχει τὴν γνωστὴν εἰσαγωγὴν τῶν παραμυθίων τῆς τύχης μὲ τὸ καθ’ ἕξοχὴν ἑλληνικὸν ἔθιμον τῆς κατὰ τὴν τρίτην νύκτα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου ὑποδοχῆς τῶν Μοιρῶν, διὰ τὰ μοιράνουν αὐτό¹⁾, εἰς δὲ τὰ καθ’ ἕκαστον στοιχεῖα παρουσιάζει ἀξίας λόγου διαφορὰς ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου μύθου. Οὕτω: 1) αἱ Μοῖραι προλέγουν θάνατον τοῦ πατρὸς, ἀλλ’ ὄχι πατροκτονίαν· 2) τὸ παιδίον ἐκτίθεται ὑπὸ τῆς μητρὸς ὄχι εἰς τὰ ὕδατα, ἀλλ’ εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐξ οὗ καὶ λαμβάνει τὸ ὄνομα, ὄνομα καθαρῶς παραμυθιακόν· 3) ἡ ἀναγνώρισις γίνεται ὄχι ἐξ οὐλῶν τοῦ σώματος, ἀλλ’ ἐξ ἀφηγήσεως τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος δίδει τὴν ἀφορμὴν. Ὅχι δὲ μόνον τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη πλοκὴ τῆς διηγήσεως δεικνύουν, ὅτι αὕτη εἶναι ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς γραπτῆς παραδόσεως.

Ἐπίσης τὰ δύο ἄλλα ἑλληνικὰ παραμῦθια, τὸ κυπριακὸν καὶ τὸ βορειοηπειρωτικόν, δὲν ἀφήνουν, νομίζω, καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀληθοῦς των προελεύσεως· διότι ὄχι μόνον ἐπεισόδια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀρχαίου μύθου, ὡς ἀνωτ. σ. 19 παρατήρησα, ἔλλειπουν καὶ ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ἐν αὐτοῖς ὑπόθεσις, στρεφομένη περὶ τὸ θέμα τοῦ ἀμετατρέπτου τῶν ἀποφάσεων τῆς μοίρας, πλέκεται μὲ ποικίλα ἄλλα παραμυθιακὰ στοιχεῖα μὲ τοιαύτην ἐλευθερίαν, οἷαν μόνον ἢ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ ζῶσα παράδοσις ἢμπορεῖ νὰ ἔχη. Οὕτως εἰς μὲν τὸ κυπριακὸν παραμῦθι τὴν θέσιν τοῦ Οἰδίποδος κατέχει μία ἥρωϊς καὶ εἰς τὸν ἀνόσιον αὐτῆς μετὰ τοῦ πατρὸς γάμον προστίθεται ἕτερος μετὰ τοῦ υἱοῦ. Ὁ υἱὸς ἐξ ἄλλου γεννᾶται κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος μόνον εἰς τὰ παραμῦθια ἀπαντᾷ ἦτοι ἐκ τῆς γένεσως μήλου ἀπὸ τὸ δένδρον πού ἐφύτρωσεν εἰς τὸν τάφον τοῦ φρονευθέντος ὑπ’ αὐτῆς πατρὸς· παραμυθιακὸς δ’ εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς προσελκύσεως μνηστήρων διὰ τῆς ἐκιδέσεως τῆς εἰκόνας τῆς γυναικὸς πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ παλατίου

¹⁾ Βλ. τὰς ἑλληνικὰς παραλλαγὰς τοῦ παραμυθίου περὶ τοῦ νυμφευθέντος τὴν θυγατέρα τοῦ μαθόντος τὴν ἀπόφασιν τῆς μοίρας καὶ μεταφωτιστῶς προσπαθήσαντος ν’ ἀποτρέψῃ αὐτὴν ἐν Λαογραφίᾳ τ. Α’ σ. 92 - 100 καὶ 115 - 119, Β’ σ. 75 - 590 καὶ τὰ ξένα παράλληλα μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς ἑλλην. προελεύσεως αὐτῶν ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, αὐτ. τ. Α’ σ. 107 - 115. Πρὸβλ. *Larne - Thompson*, The types of the Folk-tale (FFC 74) ἀριθ. 930 καὶ *A. Larne*, Der reiche Mann und sein Schwiegersohn (FFC 23) Hamina 1916.

καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν τὸ πεπωμένον ἀποκλύπτεται διὰ τοῦ ἐν τῷ νυμφικῷ θαλάμῳ ἐπιφαινομένου φαντάσματος.

Εἰς δὲ τὸ βορειοηπειρωτικὸν παραμῦθι ἡ εἰσαγωγή μετὰ τὴν πρόρρησιν τῆς μοίρας, μετὰ τὸ παιδί πού ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἀνευρίσκεται καὶ ἀνατρέφεται ὑπὸ ποιμένων, εἶναι ἡ γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων παραμυθίων¹⁾, ἀλλ' ἀκολουθῶς πλέκεται μετὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ παραμῦθι τοῦ δρακοντοκτόνου (Περσεὺς καὶ Ἄνδρομέδα) ἡ βασιλοπούλα ὅμως, τὴν ὁποίαν ὁ ἦρωας, ἔχων τὸ ἄφαντο σκουφάκι, σφύζει ἀπὸ τὸ τέρας, πού κρατεῖ τὸ νερό, καὶ τὴν ὁποίαν μετὰ τοῦτο νυμφεύεται, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ μητέρα του, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὴν κατακλείδα τοῦ παραμυθιοῦ: «ἐνῶ ἔπαιζαν καὶ πηδοῦσαν, ἔρριξε τὸ παλληκάρι τὸ τοποῦζι του καί, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, χτύπησε τὸν βασιλιᾶ καὶ τὸν σκότωσε καὶ ἡ προφητεία βγήκε σωστὴ καὶ τὸ παλληκάρι ἔγινε βασιλιᾶς». Παρ' ὅλας δηλ. τὰς προσπαθείας του νὰ ματαιώσῃ τὴν πρόρρησιν τῆς μοίρας ὁ βασιλιᾶς εὔρε τὸν θάνατον, ὡς ὁ Ἄκρίσιος τοῦ ἀρχαίου μύθου, πληγεὶς κατὰ τύχην ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του, ὁ ὁποῖος καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἰδίαν του μητέρα²⁾.

Αἱ ἀνωτέρω διηγήσεις ὄχι μόνον ἐξάρτησιν ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς γραπτῆς παραδόσεως δὲν παρουσιάζουν, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι, ὡς εἶναι χαρακτηριστικὸν διὰ τὰ πνευματικὰ προϊόντα, τὰ μεταδιδόμενα διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὴν ὅλην των πλοκὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τεχντροπλίαν καὶ τὸ ὕφος καὶ τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα αἱ διηγήσεις αὐταὶ εἶναι καθόλου σύμφωνοι πρὸς τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς συνθέτει καὶ διηγεῖται τὰ παραμύθια του. Δι' αὐτὸ καὶ ἠμποροῦν, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ θεωρηθοῦν προγενέστεροι ὅλων τῶν συναφῶν κειμένων καὶ διηγήσεων, τῶν φερομένων μετὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Ἰούδα ἢ ἄλλων ἀγίων προσώπων.

Ὅθεν δὲν συμφωνῶ μετὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ συναδέλφου, ὅτι «δὲν ὑπάρχει παραμῦθι μετὰ περιπετείας, πού ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν ἀρχαῖον μῦθον» (σελ. 21) καὶ ὅτι «ἡ σύγχρονος εὐρωπαϊκὴ λαογραφία δὲν μᾶς παρέχει κανὲν μέσον πρὸς

¹⁾ Πρόρρησις περὶ φόνου τοῦ πατρὸς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, οἷα ἐσημειώθη ὡς εἰσαγωγή εἰς Κυπριασιακὸν παραμῦθιον (σελ. 17 σημ.) εὐρίσκεται καὶ εἰς ἠπειρωτ. παραλλαγὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 32 παραμυθίου τοῦ *Hahn* καὶ εἰς ἀνέκδοτον τηνιακὸν παραμῦθιον τοῦ ΛΑ ἀριθ. 1390, σ. 39 κέ.

²⁾ Τὸ παραμῦθι αὐτὸ κατεγράφη ἐν Λαμπόβῳ τῆς Βορ. Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλη Γ. Παναγιωτίδη ἀπὸ τὸ στόμα ἀλβανοφώνων ἑλληνίδων γυναικῶν. Διὰ τὴν ἐκπληκτικὴν του ὁμοιότητα μετὰ τὸν μῦθον τοῦ Περσεῶς, ὁ *Hahn*, εἶχεν ἐκφράσει ἐν *Albanes. Studien* II σ. 164 ὑπόψιαν περὶ νοθείας τοῦ παραμυθιοῦ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως βραδύτερον ἐν *Griech. u. albanes. Märchen* II σ. 310 αἶρει «διότι, ὡς λέγει, τοῦτο δὲν περιέχει κανὲν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύεται εἰς ἄλλα παραμύθια τῆς ἡμετέρας συλλογῆς».

λύσιν τοῦ προβλήματος» (σελ. 19). Βεβαίως δὲν μᾶς προσφέρονται παράλληλα ἐν τοιαύτῃ ἀφθονίᾳ, ἐν οἷα δι' ἄλλους τινὰς μύθους τῆς ἀρχαιότητος, π. χ. διὰ τὸν μῦθον τοῦ Πολυφήμου, τοῦ ὁποίου αἱ παραλλαγαὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἀριθμοῦνται εἰς μίαν καὶ πλεον ἑκατοντάδα. Ἄλλ' ἢ ὑπαρξίς καὶ μόνον τῶν τριῶν αὐτῶν παραμυθίων εἰς τόσον ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων τόπους τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Κύπρον - Πίνδον - Βόρ. Ἡπειρον), γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἡ συστηματικὴ περισυλλογὴ τοῦ παραμυθιακοῦ ὕλικου ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου δὲν ἐγένετο ἀκόμη, εἶναι, ὡς νομίζω, καὶ διὰ τοῦτο σημαντικὴ, ὅτι ἑλληνικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀπόκρυφος ἱστορία καὶ ἡ περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου διήγησις, ἐκ τῆς ὁποίας, ὡς εἶδομεν, προῆλθον καὶ αἱ πολυάριθμοι σλαβικαὶ καὶ κοπτικαὶ καὶ αἱ δυτικαὶ αὐτῆς παραλλαγαί, καὶ τῆς *legenda aurea* μὴ ἐξαιρουμένης.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρχαίου μύθου, ὡς αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ Krappé.

«Ὁ μῦθος τοῦ Οἰδίποδος, λέγει, σύγκειται ἐκ πολλῶν στοιχείων, τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον δὲν εἶναι ἓν ἀπλοῦν motif, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἓνα πραγματικὸ παραμῦθι, τὸ παραμῦθι τοῦ μοιραίου παιδιοῦ (*l'enfant fatal*)», εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ὁ γνωστότατος μῦθος τοῦ Κύρου (*Ἡρόδ.* 1, 107-122)¹). Μὲ τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις εἶναι μᾶλλον* περίπλοκος, ὁ Krappé συγκρίνει κατ' ἀρχάς τὸν μῦθον τοῦ Τηλέφου καὶ τῆς Αὔγης, ὡς οὗτος παραδίδεται παρ' Ὑγίνω (*fab.* 99. 100). Κατὰ τὴν *vulgata* τῶν μυθογράφων ὁ μῦθος οὗτος ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἄλεος, ὁ βασιλεὺς τῆς Τεγέας, λαβὼν χρησμόν, ὅτι θὰ φονευθῆ ὑπὸ υἱοῦ τῆς ἰδίας του θυγατρὸς Αὔγης, κατέστησε ταύτην ἰέρειαν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς διερχόμενος διὰ τῆς Τεγέας ἐβίασε τὴν ἰέρειαν τῆς θεᾶς. Τότε ὁ Ἄλεος παρέδωκε τὴν θυγατέρα εἰς τὸν Ναύπλιον, ἵνα πωλήσῃ πέραν τῆς θαλάσσης ἢ ῥίψῃ αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ παιδίον, τὸ ἐξ αὐτῆς, ἀνατρέφεται εἰς τὸ Παρθένιον ὄρος εἴτε ἐκεῖ γεννηθὲν εἴτε ἐκεῖ ἐκτεθὲν ὡς νεογνὸν θηλάζεται ὑπὸ μιᾶς ἐλάφου, εἶτα δὲ τρέφεται ὑπὸ ποιμένων, ἀποχωρισθὲν τῆς μητρὸς, ἢ ὁποία ἐσώθη διαπεραιωθεῖσα εἰς Μυσίαν καὶ υἰοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Τεύθραντος, ἀτέκνου ὄντος. Ὁ Τηλέφος—αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ—ἐλθὼν βραδύτερον εἰς τὴν ἀλλήν τοῦ πάππου του Ἄλέου, κινεῖ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν τῆς μητρὸς του, οἱ ὁποῖοι φέρονται εἰρωνικῶς πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἀμφισβητούμενην καταγωγὴν του, ἐκ τούτου δ' ὀργισθεῖς φρονεῖ αὐτούς. Πρὸς ἐξίλασμον τοῦ φόνου στέλλεται ὑπὸ τοῦ μαντείου εἰς Μυσίαν, ἐν ᾧ χρόνῳ Ἰδας ὁ Ἄφα-

¹) Περὶ τούτου βλ. *A. H. Krappé, Le mythe de la naissance de Cyrus* (*Revue des études grecques*, 43, 153-159), ἔνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ρως ἐπεχείρει ν' ἀφαιρέση ἀπὸ τὸν Τεύθραντα τὴν ἀρχήν. Ὁ Τεύθρας ὑπισχνεῖται νὰ δώσῃ εἰς τὸν Τήλεφον τὴν βασιλείαν καὶ Αὔγην τὴν θυγατέρα, ἂν ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ κινδύνου. Τοῦτο δεχθεὶς ὁ Τήλεφος νικᾷ ἐν μιᾷ μάχῃ τὸν Ἴδαν, μεθ' ὃ ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν βασιλείαν ἐκχωρεῖ καὶ τὴν θυγατέρα Αὔγην ἐκδίδει αὐτῷ εἰς γάμον. Αὕτη μὴ θέλουσα θνητὸς νὰ βιάσῃ τὸ σῶμα αὐτῆς, τὸν Τήλεφον, ἀγνοοῦσα ὅτι εἶναι υἱὸς τῆς, ἐπεχείρησεν ἐν αὐτῷ τῷ νυμφικῷ θαλάμῳ νὰ φονεύσῃ. Τότε θεῶν βουλῇ δράκων ὑπερμεγέθης ἐνεφανίσθη ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἐπὶ τῇ θέᾳ δὲ τούτου ἡ Αὔγη ἀπέρριψε τὸ ξίφος καὶ ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Τήλεφον τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἀκούσας τοῦτο ὁ Τήλεφος ἠθέλησεν εὐθύς νὰ φονεύσῃ τὴν Αὔγην. Αὕτη τότε ἐπεκαλέσθη τὸν βιαστὴν αὐτῆς Ἡρακλέα καὶ ἐκ τούτου ὁ Τήλεφος τὴν μητέρα ἀνεγνώρισεν καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἀπήγαγε ¹⁾.

Κατὰ τὸν Krappe εἰς τὸν μῦθον τοῦτον ἔχομεν «μίαν παραλλαγὴν τοῦ θέματος τοῦ μοιραίου παιδιοῦ, ἀλλὰ χωρὶς τὸν ἀνόσιον γάμον» (σελ. 13). Πράγματι ὁ ἀνόσιος γάμος δὲν συνετελέσθη, διότι ἡ ἀναγνώρισις μητρὸς καὶ υἱοῦ ἐπῆλθε κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην νύκτα διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δράκοντος, ὡς δι' ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ. Ἀλλὰ τί μᾶς πείθει, ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει ὁ Krappe, ἀνήκει εἰς «τὸ εἶδος τῶν recognitiones, τὸ ὁποῖον τὰ μάλιστα ἐκαλλιεργήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑλληνικῆς παρακμῆς καὶ βραδυτέρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως», ὅτι τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ὑπῆρχεν ἀνεκάνθεν εἰς τὸν μῦθον τοῦτον; Κατὰ τοὺς Schmid καὶ Stählin «ἡ ἱστορία τοῦ Τηλέφου, ὡς αὕτη παρεστάθη εἰς ἀμφοτέρας τὰς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, τοὺς Ἀλεάδας καὶ Μυσοῦς, τὰς ὁποίας, ὡς φαίνεται, ἠκολούθησεν ὁ Ὑγῖνος, ἔχει ποιήματα καὶ ὑπὲρ τὸ δέον ζωηρὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον συνήχθησαν διὰ μεταφορᾶς στοιχείων ἐξ ἄλλων μύθων» ²⁾. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔλειπεν ἐκ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ μύθου, εἶναι «ἡ βασιλοπούλα καὶ τὸ βασίλειο», ἡ ὑπεσχημένη διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἥρωος ἀμοιβή. Τὸ ὅτι ἡ «βασιλοπούλα» εἶναι αὕτη αὕτη ἡ μητέρα τοῦ ἥρωος, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὸ βο-

¹⁾ Κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου, παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου, μήτηρ καὶ τέκνον ἐκτίθενται ἐν λάρνακι εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ δὲ λάρναξ ἐκβάλλεται εἰς Τευθρανίαν. Βλ. *F. Jacoby* *Fr. Gr. Hist.* I σελ. 19 καὶ 326 κ.έ. *fr. 29. C. Robert*, *Heldensage* σ. 1138 κέ. 1144. 1146. 1153. *Schmid - Stählin*, *Geschichte der griech. Literatur* Μέρο. 1 τόμ. 2, München 1934, σελ. 424 κέ.

²⁾ *Schmid - Stählin*, Ἐνθ. ἀν. σ. 425. Τὰ ἐξ ἄλλων μύθων στοιχεῖα ταῦτα εἶναι: ἡ χρησμός, προσημαιῶν τὸν ἐκ τοῦ υἱοῦ κίνδυνον (Λάϊος) ἀποπομπὴ τῆς ἐγκύου θυγατρὸς' θαυμαστὴ ἀνατροφή ἐκτεθέντος παιδιοῦ' φόνος τῶν θεῶν (μῦθος τοῦ Μελεάγρου) ὁ υἱός, ὁ ἀναζητῶν τὴν μητέρα' γάμος τοῦ υἱοῦ μετὰ τῆς μητρὸς' τὸ θέμα τοῦ σωτήρος' ἀναγνωρισμός ἐν στιγμῇ ἐσχάτου κινδύνου (Κρεσφόντης - Μερόπη). Βλ. αὐτ. καὶ σελ. 90, σμ. 9.

ρειοηπειρωτικὸν παραμῦθι, ὅτι ἐκ τούτου ἕνας ἀνήκουστος ἀνόσιος γάμος ἔχει νὰ τελεσθῆ, τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ θέλημα καὶ ὁ ὄρισμός τῆς μοίρας, τὸν ὁποῖον διὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ μετατρέψῃ. Οἰκονομίαι ἐξ ὀρθολογισμοῦ ἢ ἠθικοῦ δισταγμοῦ εἰς ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος ἐκ μοίρας φέρεται δὲν ἔχουν θέσιν. "Ὅθεν καὶ ἡ μετάθεσις τοῦ «ἀναγνωρισμοῦ» εἰς αὐτὴν τὴν πρώτῃν νύκτα τοῦ γάμου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπομένει ἀτέλεστος ὁ ἀνόσιος γάμος, μόνον ὡς τροποποιήσις τῆς ἀρχικῆς, καθαρῶς παραμυθιακῆς, μορφῆς τοῦ μύθου δύναται νὰ νοηθῆ.

"Ἄλλ' ἐνῶ ἐκ τοῦ μύθου τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου ἀποκλείεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὁ αἰμομεικτικὸς γάμος, οὗτος ἀναζητεῖται ἐκεῖ ὅπου οὐδὲ κἂν ὑπαιτιγμὸν περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, εἰς τὸ ξένης ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοι ἀνέσυραν ἐκ τοῦ Schah Nameh τοῦ Πέρσου Firdousi¹⁾ «Ἡ ὠραία Χουμαῖ ἀποκτᾷ υἱὸν ἐκ κλεψιγαμίας, τὸν ὁποῖον θέτει ἐντὸς κιβωτίου μὲ χρυσοῦφαντα ὑφάσματα καὶ πολλοὺς πολυτίμους λίθους καὶ ῥίπτει οὕτως εἰς τὸν Εὐφράτην. Τὸ παιδίον ἀνευρίσκεται καὶ ἀνατρέφεται ὑπὸ κοινῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἡ βασιλικὴ του καταγωγὴ ἐκδηλώνεται πολὺ γρήγορα: ἀποβαίνει ἕνας γενναῖος ἱππότης. Μαθὼν ὅτι οἱ γονεῖς ποῦ τὸν ἀνέθρεψαν δὲν εἶναι οἱ πραγματικοὶ του γονεῖς, παίρνει τὴν ἀδειάν των καὶ πηγαίνει νὰ συναντήσῃ τὸ στράτευμα, ποῦ ἔστειλεν ἡ Χουμαῖ ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Μία μυστηριώδης φωνὴ ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον, ὅτι ὁ νεαρὸς Dārāb (αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος) εἶναι βασιλεὺς τοῦ Ἰράν. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν διαπρέπει. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ στρατοῦ ἡ Χουμαῖ ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῷ τὸν υἱὸν τῆς καὶ τὸν ὀνομαζέει διάδοχόν τῆς»²⁾).

Περὶ τῆς διηγήσεως αὐτῆς ὁ Krappe λέγει: «δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ἡ σκιὰ ἐνὸς ἀνοσίου γάμου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃ. Ἡ Χουμαῖ εἶναι χήρα· ὁ Dārāb διέπρεπεν εἰς ἕνα πόλεμον· δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἀρχικῶς ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς ἀμοιβῆς καὶ ἡ ἀμοιβὴ αὐτὴ ἦτο φυσικὰ ἡ χεῖρ τῆς βασιλείσεως... Ἄλλ' ὁ Firdousi ἔγραφεν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν μωσαμεθανῶν ἱμάμηδων, οἱ ὁποῖοι ἐδυσπίστουν πρὸς τοὺς ἀρχαίους μύθους τῆς μαζδεϊκῆς Περσίας».

Μὲ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν ὁ συγγρ. φέρει τὴν περσικὴν ἱστορίαν εἰς συσχέτισιν πρὸς τὴν περὶ πάπα Γρηγορίου τοῦ Α' διήγησιν, τῆς ὁποίας ὁ ἥρωος τέκνον καὶ αὐτὸς ἀθεμίτων σχέσεων (ἀδελφῆς μετ' ἀδελφοῦ) νυμφεύεται μετὰ ἀνδραγαθίαν τὴν ἡγεμονίδα, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μητέρα. Οὕτως ἐρμηνευομένην τὴν περσικὴν διήγησιν ὁ Krappe χρησιμοποιεῖ πρὸς καθορισμὸν τοῦ δευτέρου τῶν

¹⁾ The Shahnama of Firdousi, tr. A. G. Warner and E. Warner, Λονδίνον 1905-15, V 294 κέ.

²⁾ Ἀπέδωκα τὴν περίληψιν τοῦ Krappe.

θεμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων συγκροτεῖται ὁ μῦθος τοῦ Οἰδίποδος, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν εἶναι: la séparation, puis la réunion d'une mère et de son fils. Καὶ ἐπάγεται: «Τὸ πρῶτον τῶν δύο θεμάτων εἶναι ἓνα ἀληθινὸ παραμῦθι. Τὸ δευτέρον δὲν εἶναι· εἶναι μᾶλλον ὅ,τι λέγομεν «θέμα νουβέλλας», εἶδους λίαν συνήθους εἰς τὰ ἔργα τοῦ Βοσκκαίου καὶ τῶν διαδόχων του. Μία συγγώνουσις ἐνὸς παραμυθιοῦ μὲ ἐν παρόμοιον θέμα, μὲ τὸν αἰμομεικτικὸν μάλιστα γάμον ἐπὶ πλέον προστεθειμένον, δὲν ὁμοιάζει διόλου μὲ τέχνην λαϊκὴν. Δίδει μᾶλλον τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ἔργου τέχνης συνειδητῶς συγκροτηθέντος ὑφ' ἐνὸς ἐπιτηδείου ἀφηγητοῦ . . .» (σελ. 21). Οὕτως ἢ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς δίδει εἰς τὸ τεθὲν ἐν τῷ τίτῳ τῆς πραγματείας του ἐρώτημα, εἶναι ἀποφατική.

Νομίζω ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς καθωρίσθη εἰς τὰ ἀνωτέρω τὸ θέμα τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ ἀρχαίου μύθου. Ἡ περσικὴ διήγησις, ἢ ὅποια ἐλήφθη ὡς βάσις, εἶναι ἐλάχιστα πρὸς τοῦτο ἐνδεδειγμένη· στερεῖται τῆς ἀναγκαίας ἐναργείας καὶ πληρότητος καὶ φαίνεται εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν τῆς ἠλλοιωμένης: ἐνέχει μὲν τὸ στοιχεῖον τῆς ἐκθέσεως τοῦ παιδίου εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἢ αἰτιολόγησις τῆς πράξεως ἐξέκλινε τῆς ἀρχικῆς τοῦ μύθου μορφῆς· δὲν εἶναι δηλ. προσπάθεια ἀποσκοποῦσα τὴν ματαιώσιν τῆς ἀποφάσεως τῆς μοίρας, ἀλλ' ἐνέργεια ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀπόκρυψιν τῶν ἀθεμίτων ἐρωτικῶν σχέσεων τῆς μητρός. Δι' αὐτὸ καὶ ἢ ἀκολουθοῦσα εἰς τὸ τέλος ἀναγνώρισις ἔχει ὅλως εἰδυλλιακὸν χαρακτῆρα μὲ τὴν μητέρα ἐπαναβλέπουσαν μετὰ χαρᾶς τὸ τέκνον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μόνον αἰσθημα αἰσχύνῃς τὴν ἔκαμε ν' ἀποχωρισθῆ.

Πόσον διαφοροτικὴ εἶναι ἢ ἀναγνώρισις εἰς τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος καὶ εἰς τ' ἀνάλογα παραμύθια! Ἐδῶ ἢ ἀναγνώρισις δὲν ἄγει ἀπλῶς εἰς τὴν συνένωσιν συγγενῶν προσώπων, πρὸ πολλοῦ χωρισθέντων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐξακριβώσιν μιᾶς τραγικῆς πραγματικότητος, τῆς ὁποίας τὴν πραγμάτων εἰς πρώτης ἀρχῆς οἱ ἀτυχεῖς γονεῖς προσεπάθησαν νὰ ματαιώσουν· μὲ ἄλλας λέξεις χρησιμεύει εἰς διαπίστωσιν ἐκείνου, πὸν ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν καὶ βασικὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης διηγήσεως, τοῦ ἀμετατρέπτου τῶν ἀποφάσεων τῆς μοίρας. Πρόκειται δηλονότι περὶ ἰδέας, ἢ ὅποια εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν κοινὴν πίστιν καὶ ἔχει ἐκφρασθῆ πολλὰ εἰς τὰς μυθοπλαστίας τῶν λαῶν. Τὰ σχετικὰ θέματα ποικίλλουν, διότι καὶ αἱ βουλαι τῆς μοίρας δὲν εἶναι δι' ὅλους τοὺς θνητοὺς αἱ αὐταί· δι' ἄλλους εἶναι εὐμενεῖς καὶ δι' αὐτοὺς προορίζονται πλούτη ἢ ἀνθρώπινα μεγάλα, δι' ἄλλους εἶναι δυσμενεῖς καὶ δι' αὐτοὺς ἐπικλώθεται θάνατος πρόωρος ἢ ζωὴ μακρὰ μὲν, ἀλλὰ δυστυχῆς, ὀλεθρία ἐνίστε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς γεννητορας. Καὶ συναφῆς πρὸς τὸ βασικὸν αὐτὸ στοιχεῖον εἶναι ἢ προσπάθεια τοῦ ἀκούσαντος ἢ πληροφορηθέντος τὴν δυσμενῆ ἀπόφασιν τῆς μοίρας νὰ ματαιώσῃ

μέ πάντα τρόπον τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς¹⁾.

“Ὅθεν καὶ διὰ τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος δὲν ἀρκεῖ ν’ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι «ἀρχικὸν αὐτοῦ στοιχεῖον εἶναι τὸ παραμῦθι τοῦ μοιραίου παιδιοῦ», ἀλλὰ πρέπει νὰ καθορίσωμεν καὶ εἰς ποίαν σχέσιν πρὸς αὐτὸ εὐρίσκονται τὰ λοιπὰ τοῦ μῦθου στοιχεῖα, ἂν δηλονότι εἶναι ἄσχετα πρὸς αὐτὸ ἢ τοῦναντίον συναπαρτίζουσι μετ’ αὐτοῦ μίαν ἐνιαίαν μυθικὴν ὑπόθεσιν.

Νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ὅλη περὶ Οἰδίποδος διήγησις στρέφεται περὶ ἓν κεντρικὸν σημεῖον, τὴν μοῖραν, ἢ ὁποῖα ἐπεκλώσθη ἀπ’ αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του εἰς τὸ παιδίον—Οἰδίπους. Τὰ ἐκ τῆς μοίρας ταύτης ἐπικείμενα ἀνοσιουργήματα προσπαθοῦν διὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ παιδιοῦ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ν’ ἀποτρέψουν· εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προφητείας εἶναι προωρισμένα νὰ συντελέσουν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐκθέσεως σωτηρία τοῦ μοιραίου παιδιοῦ καὶ ὅλα τὰ κατόπιν συμβάντα· ἡ μοιραία ἐν τῇ στενωπῷ συνάντησις μετὰ τοῦ Λαΐου, ἡ κατανίκησις τοῦ ὀλεθρίου τέρατος, τῆς Σφιγγός, ἥτις ὡς ἔπαθλον φέρει τὴν βασιλείαν ὁμοῦ μετὰ τῆς χήρας βασιλίσεως. Τὸ μάταιον τέλος τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν καὶ τὸ ἀνίσχυρον αὐτῶν ἔναντι τῶν βουλῶν τῆς μοίρας διαπιστώνει καὶ ἡ ἀναγνώρισις πὺν ἐπακολουθεῖ κατὰ κοινότητα εἰς τὰς λαϊκὰς διηγήσεις τρόπον ἥτοι διὰ τῶν ἐν τῷ σώματι οὐλῶν.

Κατὰ ταῦτα ὁ μῦθος τοῦ Οἰδίποδος σύγκεται μὲν ὡς κάθε μῦθος καὶ κάθε παραμῦθι, ἐκ διαφόρων στοιχείων, ἀλλὰ ταῦτα δὲν συμφύρονται ἄνευ τινὸς συνοχῆς, ἀλλὰ συνενούνται μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς λαϊκῆς διηγήσεως περὶ μίαν κεντρικὴν ἰδέαν, ἢ ὁποῖα προσδίδει τελείαν ἐνότητα εἰς τὸν ὅλον μῦθον· εἶναι δηλονότι μία συγκεκριτομένη ἐνότης, ἓνα ὠλοκληρωμένο παραμῦθι τοῦ μοιραίου παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πρόρρησιν τῆς μοίρας (τὸ στοιχεῖον τῆς πατροκτονίας καὶ αἰμομειξίας) διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα παραμῦθια τοῦ εἴδους τούτου καὶ ὀρθῶς κατετάχθη εἰς ἴδιον τύπον (ὑπ’ ἀριθ. 931) εἰς τὸν Κατάλογον τῶν τύπων τῶν παραμυθίων ὑπὸ τοῦ Antti Aarne²⁾. Καὶ παράλληλα εἰς

¹⁾ Τὰ θέματα ταῦτα βλ. ἐν *Stith Thompson, Motif - Index of Folk - Literature* (FFC 116) Helsinki 1935. M 300-399 Prophecies: M 300 Favorable prophecies. M 340 Unfavorable prophecies. M 370 Vain attempts to escape fulfillment of prophecy. Βλ. ἰδίᾳ M 343 Parricide prophecy. In spite of all attempts to thwart the fates the child kills his father. M 344 Mother - incest prophecy. In spite of all precautions the youth marries his mother. Αὐτόθι καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. - Πρβλ. *Ι. Θ. Κακριδῆ*, Τὸ παραμῦθι τοῦ Μελέαγρου ἐν Λαογραφ. 10, 487 κέ. καὶ τὴν σημείωσιν *Στ. Κυριακίδου*, αὐτ. 11, 271 κέ.

²⁾ *Antti Aarne, Verzeichnis der Märchentypen* (FFC 3) Helsinki 1910. Βλ. τὴν μετάφρασιν καὶ συμπλήρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ *Stith Thompson, The types of the Folk - tale* (FFC 74) Helsinki 1928 ἀρ. 931 Oedipus: As foretold by the prophecy, the hero kills his father and marries his mother.

ἐν τοιοῦτον ἀρχαῖον παραμῦθιον, ὡς εἶδομεν, δὲν λείπουν τοῦλάχιστον μεταξύ τῶν νεοελληνικῶν παραμυθίων.

Ἐπολείπεται τώρα νὰ ἐξετάσωμεν ἐκ τίνος τυχὸν λόγου ἐδόθη εἰς τὸ παραμῦθι τὸ ἀνήκουστον αὐτὸ περιεχόμενον, ἢ στυγερὰ δηλ. πατροκτονία καὶ ἡ εἰδεχθῆς αἰμομειξία μὲ τὴν μητέρα :

Θ' ἀναφέρω ἐδῶ ἓνα παράδοξον μῦθον, τὸν ὁποῖον οἱ Γιαβανέζοι διηγοῦνται περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Kalangs, μιᾶς ἰθαγενοῦς φυλῆς τῆς Ἰάβας. Κατ' αὐτὸν «μία γυναῖκα, ἡ ὁποία εἶναι θυγατέρα μιᾶς γουρούνας, παντρεύεται ἐν ἀγνοίᾳ τῆς τὸν υἱὸν τῆς καὶ ὁ υἱὸς φονεύει ἓνα σκύλον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι ὁ πατέρας του, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὴν σχέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν διατελεῖ πρὸς τὸ ζῶον. Κατὰ τινὰ παραλλαγὴν τοῦ μῦθου ἡ γυναῖκα ἔχει διδύμους υἱοὺς ἀπὸ τὸν σκύλον, καὶ κατόπιν ἐν ἀγνοίᾳ ὑπανδρεύεται καὶ τοὺς δύο· τέλος ἀναγνωρίζει ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν τῆς ἀπὸ τὴν οὐλὴν μιᾶς πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἰδία κάποτε εἶχε καταφέρει κατὰ τῆς κεφαλῆς του μὲ ἓνα ξύλον. Κατὰ τοὺς Γιαβανέζους, τοιαῦται αἰμομεικτικαὶ ἐνώσεις δὲν εἶναι ἀκόμη καὶ τώρα ἀσυνήθεις παρὰ τοῖς Kalangs : μητέρα καὶ υἱὸς συχνὰ συζοῦν ὡς ἄνδρας καὶ γυναῖκα καὶ οἱ Kalangs πιστεύουν, ὅτι εὐδαιμονία καὶ πλούτη ἐκπηγάζουν ἀπὸ τοιοῦτους γάμους»¹⁾).

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ δεχθῶμεν μετὰ τοῦ *Frazer*, ὅτι τοιαῦτα μυθεύματα περὶ τῆς καταγωγῆς ἐνίων ἐκ τῶν κατωτέρων φυλῶν τοῦ Ἰνδονησιακοῦ Ἀρχιπελάγους δὲν στηρίζονται ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων, ἀλλ' ἀποτελοῦν μᾶλλον ἔκφρασιν φυλετικοῦ μίσους καὶ περιφρονήσεως ἐκείνων πού ἔπλασαν τὰς μυθοπλαστίας αὐτάς. Καὶ γενικῶς ὑπὸ τοῦ *Frazer* κρίνεται ὡς ἐξεζητημένη πῶς καὶ ἀπίθανος ἡ γνώμη ἐνίων, ὅτι αἱ περὶ αἰμομειξίας παραδόσεις, τῶν ὁποίων ὁ περὶ Οἰδίποδος μῦθος εἶναι μόνον ἐν παράδειγμα ἐκ πολλῶν, προῆλθον ἀπὸ ἐν παλαιότατον ἔθιμον αἰμομεικτικῶν ἐνώσεων, τὸ ὁποῖον κατὰ τινὰς ἐρευνητάς εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς μίαν πρῶτον περίοδον ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας²⁾. Ἄλλ' ὅμως δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι εἰς τὰς διηγήσεις αὐτάς ὑπόκειται ὡς βάσις ἡ ἠθικὴ ἀντίληψις λαῶν ἐξοικειωμένων πρὸς τὸν θεσμόν τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς ἀπέρρευ-

¹⁾ *J. Frazer*, *Apollodorus* II 373 κέ. Παραμῦθι τοῦ τύπου 931 ἐξ Ἰνδονησίας ἀναφέρει καὶ ὁ *Thompson*, ἐνθ' ἄν. σελ. 275, ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ *DeVries*, «*Typen - Register der Indonesische Fabeln en Sprookjes. Volksverhalen uit Oost - Indië* II No. 238, ὅπου τοῦτο δημοσιεύεται, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδω.

²⁾ *J. Frazer*, αὐτ. 375 κέ.

σαν και αι μυθοπλαστικαι περι ανοσιουργηματων διαπραττομενων εις βαρος των ιερων της οικογενειας δεσμων¹⁾.

Κατα ταυτα και εις τον μυθον του Οιδιποδος, ως και του Τηλεφου, εχομεν προ ημων εν των στοιχειων εκεινων, τα οποια, ως αναπτυσσει ο *Martin Nilsson* εν *Gött. Gelehr. Anzeiger* 1922 σ. 38 κέ. «σχετιζονται προς τα καθεστωτα και τα ηθη του λαου και δυνανται να ονομασθουη ηθικα στοιχεια, αρκει να μη προσδωσωμεν εις την λεξιν τιποτε απο την φιλοσοφουσαν ηθικην. 'Αλλ' ομως ταυτα εινα μια εκφρασις των πρωτων υποφωσκουσων ιδεων περι των επιταγων της ηθικης... Λαός, οίος ο 'Ελληνικός, έχων την αυστηράν πατριαρχικην οικογένειαν, ασχολείται με εκούσια η ακούσια παραπτώματα διαπρατόμενα εις βαρος των δια ταύτης συνιστωμένων ηθών. 'Εκ τούτου προκύπτει δλόκληρος κύκλος γνωστοτάτων εν τῷ ἑλληνικῷ μύθῳ στοιχείων (Motive): ὁ γάμος με τὴν μητέρα (Οιδίπους), ὁ γάμος με τὴν θυγατέρα (Θυέστης — Πελοπία, Οἰνεὺς — Γόργη), ὅστις κατὰ χαρακτηριστικὸν τρόπον φαίνεται μὴ προκαλῶν τὴν αὐτὴν βδελυγμίαν, ὁ φόνος τῶν ἰδίων τέκνων ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός, ἡ φιλονεικία μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ μεταξὺ ἀδελφῶν καὶ τέλος τὸ πρόβλημα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ φόνου, ὁσάκις ὁ φονεὺς ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν (Ὁρέστης, Ἀλκμέων) . . . "Αν ὁ περὶ Οιδίποδος μῦθος, λέγει περαιτέρω ὁ Nilsson, περιωριζέτο εἰς τὰ δύο ἐν ἀρχῇ μνημονευθέντα στοιχεῖα (τ. ἔ. τὴν κατανίκησιν ἑνὸς τέρατος, ἐδῶ τῆς Σφιγγός, καὶ τὴν συνήθη εἰς τὰ παραμύθια ἀμοιβὴν ἐπ' αὐτῇ: τὴ βασιλοπούλα καὶ τὸ μισθὸ βασιλείου), θὰ ἦτο ἓνα οὕτω δὴ λεγόμενον παραμῦθι τῆς τύχης (Glücksmärchen) τῆς γνωστοτάτης μορφῆς. Τὸ πρῶτον ὁ συνδυασμὸς μεθ' ἑνὸς τῶν λεχθέντων ἠθικῶν στοιχείων καθιστᾷ αὐτὸν ὅ,τι πρᾶγματι εἶναι καὶ δημιουργεῖ τὸ φοβερὸν αὐτοῦ μεγαλεῖον. 'Η βασίλισσα, τὴν ὁποίαν ὁ Οιδίπους ἐκέρδισε μαζὶ μετὰ τὴν βασιλείαν, ἦτο ἡ ἰδία του ἢ μητέρα». Καὶ τελευταίως ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ θρη-

¹⁾ 'Ὅποσον εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἶναι ξένη καὶ ἀνήκουστος ἡ ἐρωτικὴ σχέσις τοῦ πενθεροῦ πρὸς τὴν νύμφην του, ἡ τόσον συνήθης παρὰ τῷ ρωσικῷ ὄχλῳ καὶ σχεδὸν ὡς κοινωνικὸς θεσμὸς θεωρουμένη, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *snochatsetstvo*, δεικνύουν, κατὰ τὸν *N. Γ. Πολίτην*, οἱ μῦθοι οἱ ἐπεξηγοῦντες τὸ γνωστὸν αἰνίγμα: ἀδελφὲ πό ναν πατέρα καὶ υἱὲ τῆς γυναικὸς μου» (Λαογραφία Β' σ. 360, β καὶ 372). Κατ' ἀνέκδοτον ἐξ Αἴνου παραμύθιον τῆς συλλογῆς τοῦ Λαογραφ. Ἀρχείου (χφ. 140 σ. 233 κέ.) ἄμα κατάλαβε ὁ πρᾶματευτῆς «πὼς εἶχε γ'ναῖκα τοῦ γιοῦ τ' τῆ γ'ναῖκα, ἦνταν νὰ σκάσ' ἢ χολὴ ἀπ' τῆ θλίψη κι' ἀποφασίαν καὶ νῆ χώρ'οι καὶ ν ἀφήσανι πὰ σὸ σπῆτι τς μοναχὴ μετὰ τὸ Γιάγκο (τὸ παιδί τῆς) καὶ τῆ ζούσανι καὶ οἱ δνὸ, μπαμπᾶς καὶ γιὸς, καὶ νῆ στέλνανι ὅ,τι χρειάζτανι. Κι αὐτοὶ οἱ δνὸ τρανηχτήκανι καὶ καθίσανι σ' ἓνα σπῆτ' καὶ δὲ μπαντρυντήκανι πλιά καὶ ζῆσανι κ' οἱ τρεῖς καλογρικῆ ζωὴ ὡς τοῦ θάνατό τς».

σκειάς διηυκρίνησεν, ὅτι «συμφωνία ὑφίσταται μεταξύ τῶν ἀντιλήψεων αὐτοῦ καὶ τοῦ Krappe, διότι καὶ αὐτὸς μόνον τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον (das Ausgangsmotiv), l'enfant fatal, παράγει ἔκ τοῦ λαϊκοῦ παραμυθίου»¹⁾).

Ἦς γνωστόν, τὰ ἠθικὰ ταῦτα στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἄλλοι, ὡς ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Arthur Hübner, τάσσουν εἰς τὰ ἐθνολογικά, ἀποτελοῦν ἐν ἑκ τῶν εἰδῶν τῶν συγκροτούντων τὰ παραμύθια στοιχείων (ἐθνολογικῶν, μυθολογικῶν, μαγικῶν, ἠθικῶν, ἐξ ὄνείρων)²⁾. Μεθ' ὅσα δὲ καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθησαν, νομίζω ὅτι ἐν τῷ συνδυασμῷ μεθ' ἑνὸς τῶν ἠθικῶν ἢ ἐθνολογικῶν στοιχείων ἢ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος συναφθεῖσα διήγησις ἐπλουτίσθη μὲν ἐξόχως εἰς περιεχόμενον, ἀλλὰ δὲν ἀπέβαλε ποσῶς τὸ βαθύτερον αὐτῆς νόημα, αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ γενικὸς τύπος τῶν περὶ τοῦ ἀμετατρέπτου τῶν ἀποφάσεων τῆς μοίρας παραμυθίων καὶ ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν ὁ ἀρχαῖος μῦθος διετήρησεν ἀκραιφνῆ τὸν κύριον αὐτοῦ παραμυθιακὸν χαρακτῆρα.

Ἐπερατώθη τὴν 30 Δεκεμβρίου 1950.

¹⁾ *M. Nilsson*, *Geschichte der griech. Religion*, I, München 1941 σ. 23 σημ. 1. - Τὴν πραγματείαν τοῦ *H. J. Rose*, *Modern Methods in Classical Mythologie*, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ Οἰδίποδι βλέπει μίαν ἀρχικῶς ἱστορικὴν μορφήν, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἴδω καὶ μόνον ἑκ τοῦ βιβλίου του *A Handbook of Greek Mythology*, London ed.³ 1945 σ. 188 γνωρίζω τὰ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς του τεκμήρια.

²⁾ *A. Thimme*, *Das Märchen* (Handbücher zur Volkskunde, 2) Leipzig 1909 σ. 32 κέ. *Fr. Panzer* ἐν *Deutsche Volkskunde* hrsg. von J. Meier Bln u. Lpz 1926 σ. 251 κ.έ. *Στ. Κυριακίδου*, Ἑλλην. Λαογραφία. Ἐν Ἀθήναις 1922 σ. 273 κέ.